

DOI: 10.46340/eujem.2020.6.4.13

Olha Vovk, PhD in Economics

ORCID ID: 0000-0002-1680-1959

National Aviation University, Ukraine

METHODOLOGICAL BASES OF FORMATION OF THE MECHANISM THAT IMPLEMENTS MODERNIZATION POTENTIAL OF THE INFRASTRUCTURE ENTERPRISES

Ольга Вовк, к. е. н.

Національний авіаційний університет, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ СФЕРИ

The purpose of the study is to substantiate the methodological foundations of the modernization of infrastructure enterprises. The article considers the concept of modernization, its features, and purposefulness at the infrastructure enterprises. The author reveals modern patterns and requests for the modernization of enterprises. Thus, the implementation of international law and institutional incentives determine the directions of modernization; formation of multimodal transport and logistics complexes, innovation clusters and hubs; the emergence of services that become new sources of income and funding for innovative development.

The development of the organizational and economic mechanism is a tool for formalizing the sequence and system of targeted influences on the process of modernization of infrastructure enterprises. The author proposes axiological, theoretical, and practical bases of modernization management on the basis of modern theories of technological ways, neo-industrialism, and innovation. The proposed scheme of organizational and economic mechanisms for the implementation of the modernization potential of infrastructure enterprises includes the target, management, methodological and resulting subsystems.

Keywords: modernization potential, implementation mechanism, infrastructure enterprises, innovation paradigm, neo-industrialism, methodological support.

Постановка проблеми. Структурні диспропорції на підприємствах інфраструктурної сфери виникають як в результаті історичної економічної еволюції та відповідного старіння активів й технологій, так і внаслідок запитів щодо нарощування конкурентоспроможності, ефективності, що забезпечується впровадженням інноваційних технологій. Узгодження цілей розвитку підприємства та зазначених диспропорцій вирішується шляхом запровадження методологічних засад стратегічного управління інноваційним процесам – модернізацією. Формування теоретичного та практичного базису реалізації методичних положень модернізації стає ключовим завданням для активізації акумульованого потенціалу підприємства.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Прикладні та методологічні площини управління модернізацією останніми роками досить ґрунтовно досліджувались на національному та регіональному рівнях управління економічними системами. Такі науковці як Касіч О.А.¹, Балджи М.Д.² та Рера Т.³ розкрили економічну сутність, класифікацію, принципи та закономірності

¹ Касіч, А. О. (2017). Модернізаційні процеси в Україні в контексті світового досвіду. *Економіка України*, 9 (670), 38-58.

² Балджи, М. Д. (2015). Сутність модернізації в контексті сучасної економічної категорії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 11, 64-67.

³ Рера, Т., Чернюк, Л. (2017). Потенціал модернізації як базис ефективного соціально-економічного розвитку країни в контурі відтворювальних процесів. *Збірник наукових праць ЧДТУ*, 44, 42-49.

модернізації економічних систем. В контексті розробки методичних засад модернізації окремих промислових галузей заслуговують на увагу публікації Петровича Й.М.¹, Федулової Л.І.². Дослідженням ресурсного, інвестиційного та організаційного забезпечення формуванню і реалізації потенціалу підприємств присвячено дослідження в наукових школах Ареф'євої О.В.³, Кучерук Г.Ю.⁴ та Тульчинської С.О.⁵. розглянутий теоретичний базис розкриває передумови та перспективи формування методичних положень організаційно-економічного механізму реалізації модернізаційного потенціалу підприємств.

Формулювання цілей статті. Сучасні наукові досягнення в теорії управління модернізаційним потенціалом потребують актуалізації для застосування на підприємствах інфраструктурної сфери. Метою дослідження є обґрунтування організаційно-економічного механізму реалізації модернізаційного потенціалу інфраструктурних підприємств.

Опис основного матеріалу дослідження. Модернізація підприємства – це процес техніко-технологічного та управлінського оновлення, що орієнтовано на реалізацію стратегічних завдань інноваційного розвитку, нарощування якості продукції та конкурентоспроможності. Системність і послідовність модернізаційних змін мають відповідати цілям неотехнологічного прогресу в суспільно-економічних системах, інституційним реформам на мезо- та макрорівнях зовнішнього середовища, а також темпам інтелектуалізації й інноваційності в інтегрованому міжнародному просторі.

Основними цілями реалізації механізму модернізації підприємств інфраструктурної сфери є:

- інноваційне оновлення техніки, технологій та систем управління на засадах постіндустріалізму;
- розвиток професійних компетенцій та вмотивованості людини, як рушійного засобу нарощування ефективності,
- нарощування інтелектуального капіталу та інноваційного потенціалу для забезпечення можливостей інноваційного розвитку,
- пошук та активізація інвестиційних джерел фінансування інновацій,
- актуалізація пріоритетних об'єктів інвестування та інноваційного оновлення,
- розробка й застосування специфічних підходів до реалізації механізму модернізації, контроль за вартістю, часовими і просторовими ресурсами, досягнення поставлених завдань,
- відповідність міжнародним стандартам, сертифікація, дотримання міжнародних норм безпеки і якості послуг інфраструктурної сфери в процесах інноваційного оновлення,
- запровадження принципів постійних техніко-інноваційних зрушень, що відповідають інноваційним процесам у зовнішньому середовищі,
- забезпечення перспективної ефективності, стійкої капіталізації та інноваційності.

Досліджуючи проблематику модернізації інфраструктурних підприємств у сучасних економічних умовах, сформулюємо основні закономірності їх розвитку, стають визначаючими факторами подальшого управління:

1. неузгодженість українського законодавства із законодавством західноєвропейських країн; відсутність єдиної державної транзитної політики;
2. недостатня якість перевезень через недосконалість транспортної інфраструктури;
3. відставання розвитку енергетичної системи через високий рівень монополізму і низькі темпи формування ринку енергетики;
4. недостатній розвиток інформаційно-логістичних систем;
5. удосконалення принципових положень інвестиційно-проектних відносин між економічними суб'єктами господарювання з посиленням важелів активізації залучення іноземного та приватного капіталу на умовах збереження національних інтересів;
6. активізація інституційного стимулювання інвестування в розвиток загальнодержавних та регіональних інфраструктурних об'єктів;

¹ Петрович, Й. М., Савоніна, Н. С. (2018). Інноваційні засади модернізації організування виробничої діяльності промислових підприємств. *Економіка: реалії часу*, 2 (36), 5-16.

² Федулова, Л. І. (2008). *Технологічна модернізація промисловості України*. Київ: Четверта хвиля.

³ Ареф'єва, О. В., Вовк, О. М. (2020). *Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення*. Київ: ФОП Маслаков.

⁴ Кучерук, Г. Ю., Тимошук, О. М., Вовк, О. М., Мельник, О. В. (2020). *Якість логістизації транспортних послуг: інвестиційний аспект*. Київ: СІК ГРУП УКРАЇНА.

⁵ Тульчинська, С. О., Шашина, М. В. (2019). Інтелектуально-інноваційна детермінанта процесів структурної модернізації економіки регіону. *Причорноморські економічні студії*, 37, 161-164.

7. потреби міжнародного співробітництва та стандартизації провокують впровадження новітніх екологічних та енергоефективних технологій, що сприяють підвищенню рівня безпеки, якості та рентабельності підприємств інфраструктури;

8. дефіцит вузькопрофільних фахівців та робітничих працівників спровокували зростаючу потребу в нарощуванні професійних компетенцій та формуванні інтелектуального капіталу на підприємствах інфраструктурної сфери;

9. постійним є попит на інвестиційні ресурси та проекти модернізації основних засобів і технологій;

10. соціально-освітні сфери стають майданчиком для надання нового виду послуг – приватної освіти, соціалізації, розвитку комунікацій, що стають дохідноутворюючими секторами економіки.

Отже, значну роль в рішенні задач модернізації підприємств інфраструктурної сфери починають відігравати напрями імплементації міжнародного права та інституційного стимулювання; мультимодальні транспортний-логістичні комплекси й системи управління транспортними об'єктами; поява послуг, які стають новими джерелами доходів й фінансування інноваційного розвитку.

Формування теоретико-методологічного базису управління модернізаційним процесом на підприємстві ґрунтується на сучасних теоріях і концепціях інноваційного розвитку економічних систем (рис.1.). Враховуючи тенденції та закономірності модернізації, сформульовано базове аксіологічне твердження щодо спрямованості реалізації модернізаційного процесу на підприємствах інфраструктурної сфери: «модернізація, ґрунтуючись на принципах інноваційної, стратегічності, інтелектуалізації, комерціалізації та ресурсоефективності, забезпечує інтелектуалізацію, цифровізацію та ефективність інноваційного розвитку підприємства».

Наукові припущення, гіпотези, дозволяють розкрити умови та перспективні напрями реалізації модернізаційних змін. Авторське бачення гіпотетичного базису формування організаційно-економічного механізму реалізації модернізаційного потенціалу підприємств інфраструктурної сфери наступне:

- модернізація спрямовується на технологічне оновлення, що забезпечує нарощування виробничого потенціалу та технологічну конкурентоспроможність;
- формує стійкість економічної системи та адаптивність до інноваційного розвитку,
- в процесі модернізації реалізується акумульований економічним потенціал та накопичені інвестиційні ресурси, що забезпечує ефективність їх застосування;
- під впливом модернізації формується новоутворений конкурентний потенціал за рахунок інноваційних технологій/продукції;
- управлінська модернізація спрямовується на внутрішню перебудову підприємства та формування нових інформаційних, трудових, фінансових потоків и;
- має спрямовуватись на стимулювання розвитку інноваційного потенціалу та інтелектуального капіталу.

Відповідно до сформульованих наукових гіпотез основними практичними аспектами, які потрібно враховувати про формуванні механізму реалізації модернізаційного потенціалу, є стратегічність та інноваційність управління, компетентнісний та знанневий характер змін, обґрунтованість методичного інструментарію.

Науковим підґрунтям формалізації організаційно-економічного механізму реалізації модернізаційного потенціалу підприємств інфраструктурної сфери є уже сформовані наукові підходи до побудови структури елементів та послідовності його впливів на забезпечення досягнення поставленої мети. Розкриваючи методологічні засади забезпечення ефективності реалізації модернізаційного потенціалу, зазначимо необхідність побудови структури організаційно-економічного механізму.

Поняття організаційно-економічного механізму в наукових дослідженнях часто використовується для формалізації інструментарію цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти, що забезпечує досягнення поставлених цілей. Механізм відображає послідовність, характер та об'єктність реалізації процесу управління підпорядкованими підсистемами підприємства. Важливим аспектом при побудові організаційно-економічного механізму є конкретизація методологічного інструментарію та специфічних закономірностей внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. Так, до основних елементів механізму управління модернізаційними потенціалом віднесемо впливи зовнішнього та внутрішнього середовища, суб'єктів на об'єкти; цільову, управлінську, методичну та результуючу підсистеми. Окремо, розкриваючи управлінську підсистему, елементами механізму є цілі, закономірності, принципи, функції, методи й інструменти їх застосування, що формують подальшу спрямованість та парадигмальні приналежність управлінського інструментарію (рис.2).

Рис. 1. Методологічні засади формування економічного механізму модернізації підприємства

Джерело: запропоновано автором.

Зовнішнє середовище: сформований інноваційний, інформаційний та знаннєвий простір

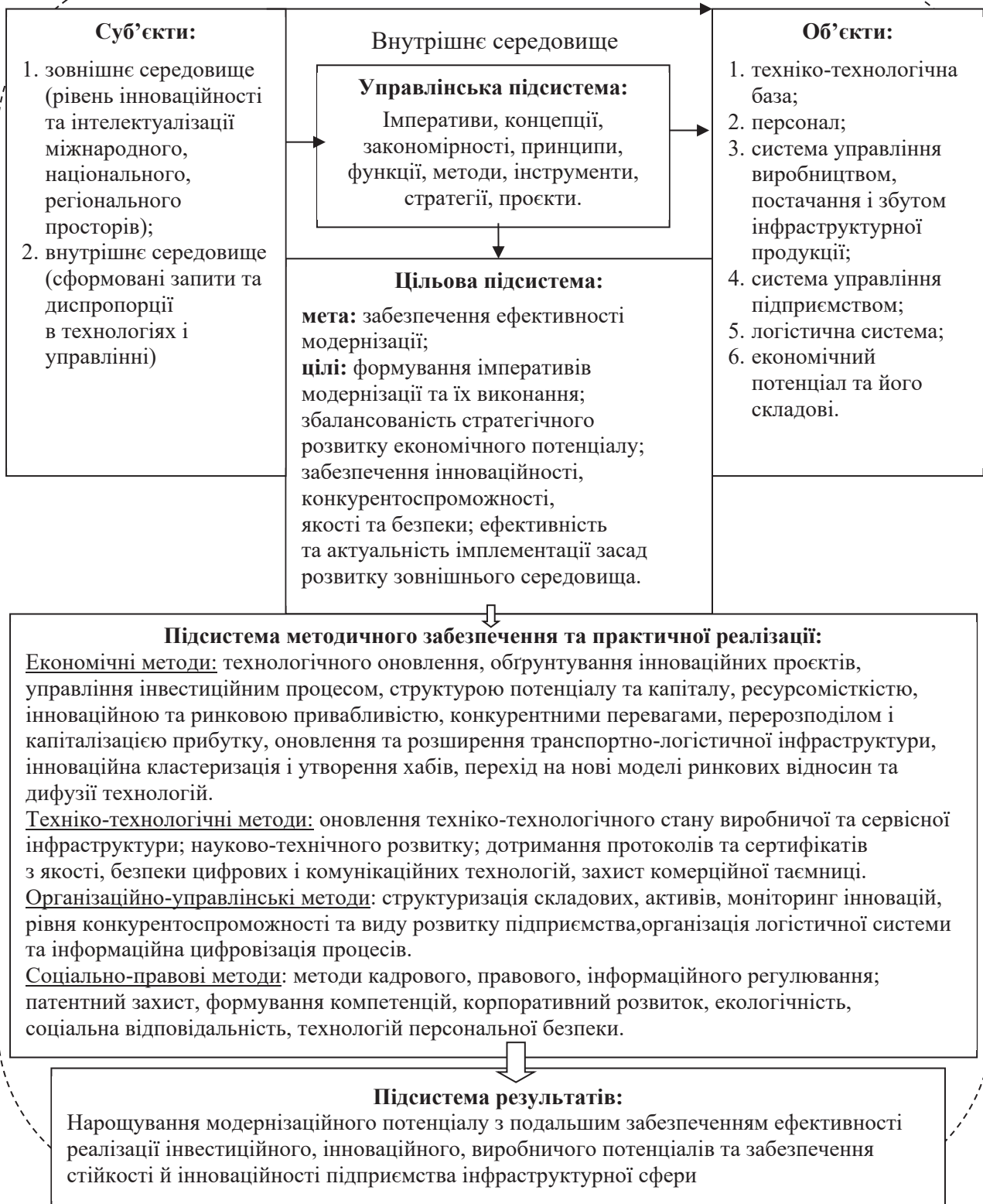

Рис. 2. Схема організаційно-економічного механізму модернізації підприємств інфраструктурної сфери

Джерело: запропоновано автором

Особливої уваги в процесах модернізації підприємств інфраструктурної сфери потребує обґрунтування методичного інструментарію. Підсистема методів управління, на нашу думку, має об'єднувати:

– економічні методи: технологічного оновлення, обґрунтування інноваційних проєктів, управління інвестиційним процесом, структурою потенціалу та капіталу, ресурсомісткістю, інноваційною та ринковою привабливістю, конкурентними перевагами, перерозподілом і капіталізацією прибутку, оновлення та розширення транспортно-логістичної інфраструктури, інноваційна кластеризація і утворення хабів, перехід на нові моделі ринкових відносин та дифузії технологій.

– техніко-технологічні методи: оновлення техніко-технологічного стану виробничої та сервісної інфраструктури; науково-технічного розвитку; дотримання протоколів та сертифікатів з якості, безпеки цифрових і комунікаційних технологій, захист комерційної таємниці.

– організаційно-управлінські методи: структуризація складових, активів, моніторинг інновацій, рівня конкурентоспроможності та виду розвитку підприємства, організація логістичної системи та інформаційна цифровізація процесів.

– соціально-правові методи: методи кадрового, правового, інформаційного регулювання; патентний захист, формування компетенцій, корпоративний розвиток, екологічність, соціальна відповідальність, технологій персональної безпеки.

Необхідно відмітити, що застосування тих чи інших методів реалізації модернізаційного потенціалу має відповідати парадигмі інноваційного розвитку та бути адаптованим до умов господарювання підприємства – об'єкта модернізаційних змін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведено дослідження дозволило на основі формалізації сучасних закономірностей описати методологічні засади модернізації підприємств інфраструктурної сфери. Так, потреби в імплементації досягнень науково-інтелектуального прогресу; активізації кластеризації інноваційних, логістичних, соціально-економічних, знанневих просторів; формування ринків послуг, які стають новим джерелами доходів й фінансування інноваційного розвитку проважують запити щодо прискорення модернізаційних процесів. Автором обґрунтовано теоретичні та практичні методологічні засади управління модернізаційним потенціалом підприємств інфраструктурної сфери. Розкрито поняття та структуру та послідовність реалізації організаційно-економічного механізму модернізації підприємств інфраструктурної сфери. Подальші дослідження необхідно спрямувати на обґрунтування інструментарію забезпечення ефективності, стійкості й інноваційності модернізації підприємства інфраструктурної сфери.

References:

1. Kasich, A. O. (2017). Modernizatsiini protsesy v Ukraini v konteksti svitovoho dosvidu [Modernization processes in Ukraine in the context of world experience]. *Ekonomika Ukrainy*. [Ukraine economy], 9 (670), 38-58. [in Ukrainian].
2. Baldzhy, M. D. (2015). Sutnist modernizatsii v konteksti suchasnoi ekonomichnoi katehorii. [The essence of modernization in the context of the modern economic category]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. [Scientific Bulletin of Kherson State University], 11, 64-67. [in Ukrainian].
3. Pepa, T., Cherniuk, L. (2017). Potensial modernizatsii yak bazys efektyvnoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy v konturi vidtvorivnykh protsesiv [The potential of modernization as a basis for effective socio-economic development of the country in the contour of reproduction processes]. *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU*. [Collection of scientific works of ChSTU], 44, 42-49 [in Ukrainian].
4. Petrovych, Y. M., Savonina, N. S. (2018). Innovatsiini zasady modernizatsii orhanizuvannya vyrobnychoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv [Innovative principles of modernization of the organization of production activity of industrial enterprises]. *Ekonomika: realii chasu* [Economy: the realities of time], 2(36), 5-16. [in Ukrainian].
5. Fedulova, L. I. (2008). *Tekhnolohichna modernizatsiia promyslovosti Ukrainy* [Technological modernization of Ukrainian industry]. Kyiv: Chetverta khvyliya. [in Ukrainian].
6. Arefieva, O. V., Vovk, O. M. (2020). *Adaptyvne upravlinnia pidpriemstvamy v umovakh neotekhnolohichnoho vidtvorennia: monohrafiia* [Adaptive management of enterprises in terms of neotechnological reproduction]. Kyiv: FOP Maslakov. [in Ukrainian].
7. Kucheruk, H. Yu., Tymoshchuk, O. M., Vovk, O. M., Melnyk, O. V. (2020). *Yakist lohistyzatsii transportnykh posluh: investytsiinyi aspekt* [Quality of logistics of transport services: investment aspect]. Kyiv: SIK HRUP UKRAINA. [in Ukrainian].
8. Tulchynska, S. O., Shashyna, M. V. (2019). Intelektualno-innovatsiina determinanta protsesiv strukturnoi modernizatsii ekonomiky rehionu [Intellectual and innovative determinant of the processes of structural modernization of the region's economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii* [Black Sea Economic Studies], 37, 161-164. [in Ukrainian].